

มติชนสุดสัปดาห์ > Arts & Entertainment > ภาณุ บุญพิพัฒนาพงศ์ > รู ป ระ ลี ก | การสำรวจเบื้องหลัง อนุสาวรีย์แห่งอุดมการณ์ ยุคสงครามเย็น

Arts & Entertainment

คอลัมน์ประจำ

ภาณุ บุญพิพัฒนาพงศ์

รู ป ระ ลี ก | การสำรวจเบื้องหลัง อนุสาวรีย์ แห่งอุดมการณ์ ยุคสงครามเย็น

22.12.2025

รูป ระ ลี ก

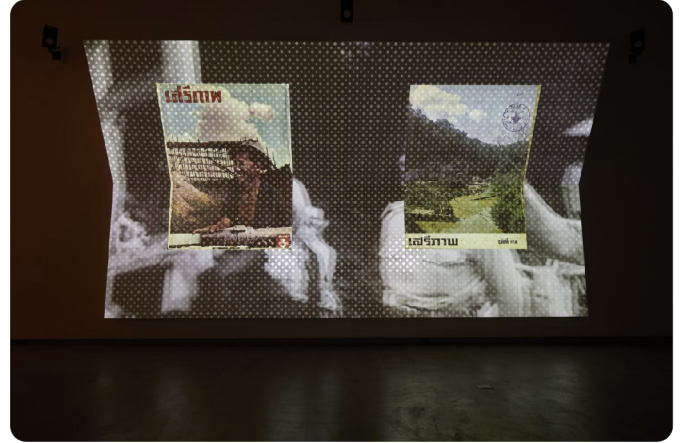
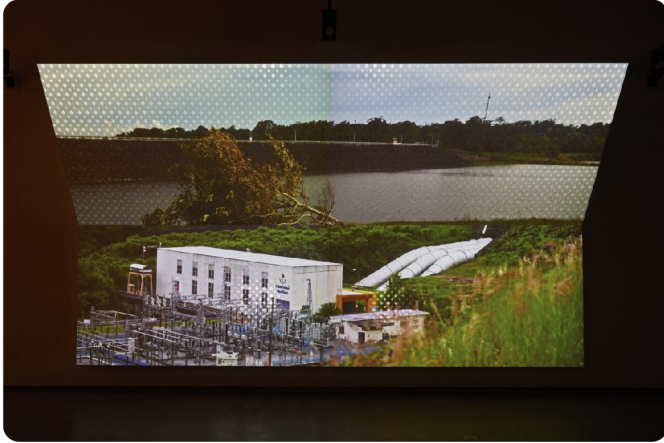
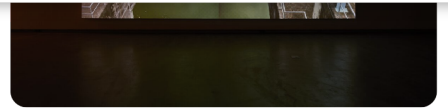
การสำรวจเบื้องหลัง อนุสาวรีย์แห่งอุดมการณ์ ยุคสงครามเย็น

อะไร(แม่ง)ก็เป็นศิลปะ | ภาณุ บุญพิพัฒนาพงศ์

คำว่า Monument ที่แปลว่า อนุสรณ์สถาน, อนุสาวรีย์ นั้นหมายถึง สิ่งที่ถูกสร้างไว้เป็นที่ระลึกถึงบุคคลหรือเหตุการณ์สำคัญ แต่ในบางครั้ง อนุสรณ์สถาน หรือ อนุสาวรีย์ ก็ถูกสร้างขึ้นในฐานะโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับวาทกรรมและอุดมการณ์ทางการเมืองเช่นเดียวกัน

ดังที่ปรากฏในผลงานของ สัม ศุภปริญา ศิลปินร่วมสมัยชาวลำพูน ที่อาศัยและทำงานอยู่ในเชียงใหม่ ผู้สร้างผลงานทัศนศิลป์หลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะผลงานสื่อศิลปะยุคใหม่อย่าง วิดีโอสารคดี และศิลปะจัดวาง ผลงานส่วนใหญ่ของเธอมีรากฐานมาจากประสบการณ์ตรง ที่มีความเชื่อมโยงกับประเด็นสาธารณะ โดยดึงเอาความเกี่ยวพันแวดล้อมอื่นๆ เข้ามา ทำให้เรื่องส่วนตัวที่ว่าเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการค้นหาและค้นพบโครงสร้างที่ยิ่งใหญ่กว่า

ในนิทรรศการเดี่ยวครั้งล่าสุดของเธออย่าง MO NUM EN TS: รูป ระ ลี ก ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และอุดมการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะในช่วงสงครามเย็น ผลงานชุดนี้ตั้งคำถามว่า การทำลายธรรมชาติมิได้มีเพียงเหตุผลสำหรับการสร้าง “ความเจริญก้าวหน้า” เท่านั้น หากแต่ยังเป็นผลลัพธ์ของเงื่อนไขทางวาทกรรมและอุดมการณ์ ซึ่งรวมถึงโฆษณาชวนเชื่อจากการแข่งขันของโลกเสรีและฝ่ายคอมมิวนิสต์ ที่ต่างมีบทบาทในการสร้างความชอบธรรมให้กับโครงการพัฒนาใหญ่ในภูมิภาคต่างๆ อีกด้วย

ผลงานวิดีโอจัดวาง รูป ะ ลี ก (2025)

ในนิทรรศการประกอบด้วยผลงานวิดีโอจัดวาง รูป ะ ลี ก (2025) ในห้องแสดงงานหลัก ที่สำรวจมิติทางวัฒนธรรมของการโฆษณาชวนเชื่อในยุคสงครามเย็น ด้วยการตัดข้อความ/หัวเรื่องจากนิตยสารเสรีภาพ ที่ผลิตโดยสำนักข่าวสารออเมริกัน (USIS) และสื่อจากเอกสารสำคัญอีกหลากหลายแหล่ง ซึ่งส่วนใหญ่มาจากสหรัฐอเมริกา มาปะติดปะต่อกับภาพเคลื่อนไหวของภูมิทัศน์ทางธรรมชาติในยุคปัจจุบันของไทย เพื่อ

[> คลิ๊ก](#)

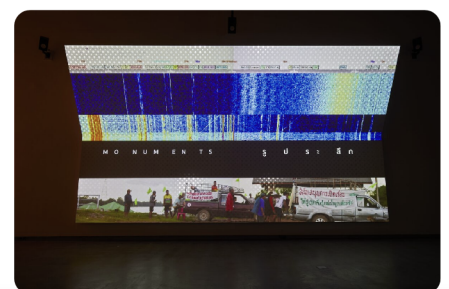
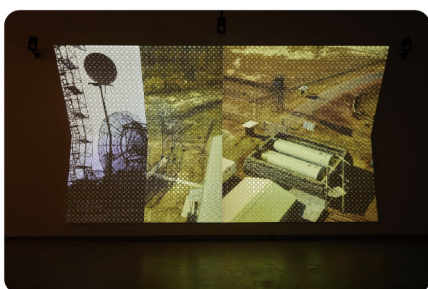
ราศีเมษ
3/21 - 4/20

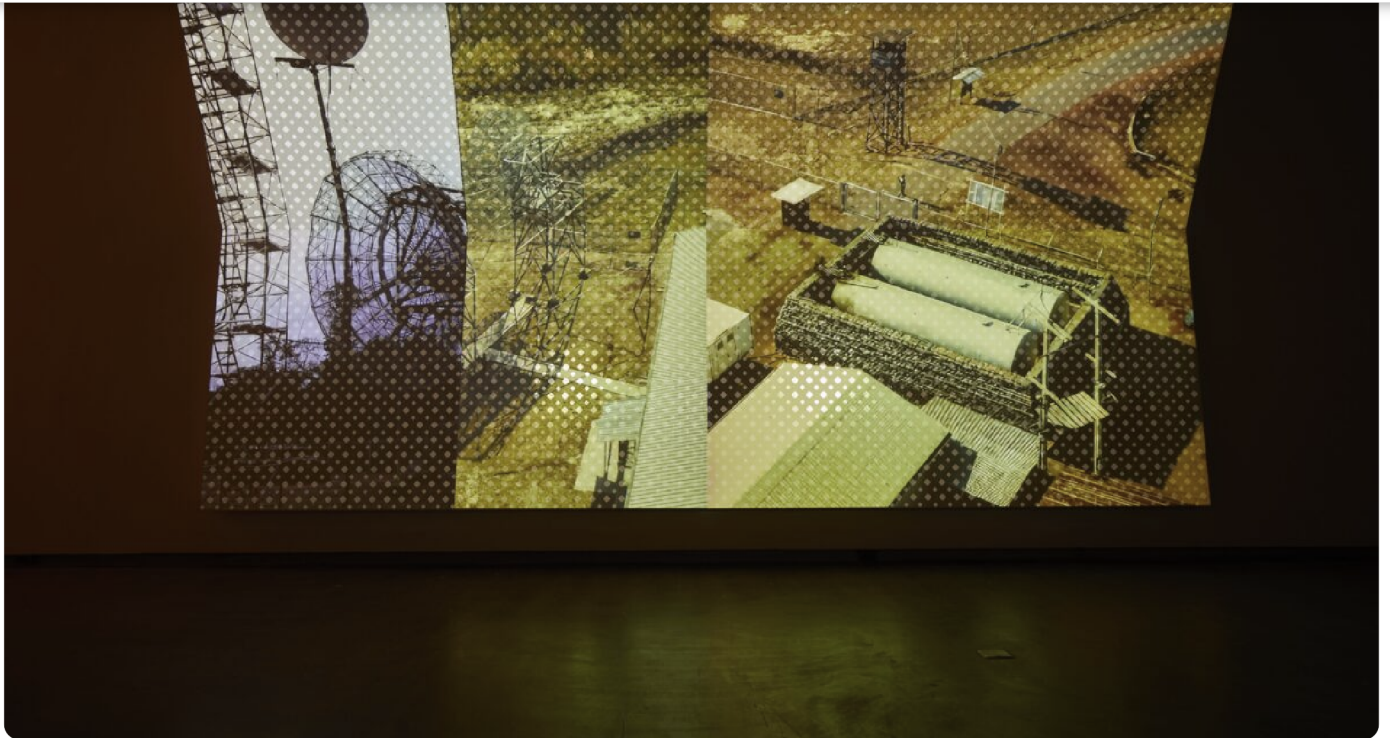
ราศีคู่สมพงศ์	สีมงคล
ราศีพฤษภ	ทอง
เลขนำโชค	ดาวภาพรวม
87	★★★★
ความรัก	การเงิน
❤️💞💞💞💞	🟡🟡🟡🟡🟡

เร็วๆ นี้คุณจะถูกกลับมาค้าขายดีและได้กำไรมากกว่าเดิม

Powered by GliaStudio

“ผลงานชุดนี้เกิดจากการที่เราได้รับ ทุนสร้างสรรค์วีดิโออาร์ตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ของมูลนิธิ ฮาน เนฟ เคนส์ ในช่วงนั้นเราทำการค้นคว้าเกี่ยวกับสถานการณ์ในไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาว ตั้งแต่ยุค สงครามโลกครั้งที่สอง และช่วงเริ่มต้นของสงครามเย็น ในระหว่างที่เรากำลังทำการค้นคว้า เราก็ได้พบอะไร หลายๆ อย่างที่ทำให้เราเกิดคำถามขึ้นมา เกี่ยวกับการสร้างสิ่งที่เรียกว่าความเจริญ อย่างโครงการสร้าง เขื่อน ถนนหนทางต่างๆ ที่ทำให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป เราเกิดคำถามขึ้นอย่าง มากมายว่า บางโครงการทำไมต้องถูกสร้างขึ้นมา เพราะพอคำนวณปัจจัยทุกอย่างแล้วไม่เห็นถึงความคุ้มค่า เลย โครงการเหล่านี้ยังทำให้ชีวิตคนหลายคนต้องเปลี่ยนแปลงและสูญเสียหลายสิ่งหลายอย่างมาก จากการ เคยมีชีวิตที่อุดมสมบูรณ์จากแม่น้ำ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่ชาวบ้านสามารถพึ่งพาหาเลี้ยงปากท้องได้ ทุกอย่าง แต่การสร้างความเจริญเหล่านี้ขึ้นมาอย่าง โครงการเขื่อน ทำให้พวกเขาไม่สามารถพึ่งพาแม่น้ำ และธรรมชาติได้อีกต่อไป ยิ่งไปกว่านั้น พื้นที่ทางธรรมชาติเหล่านี้ที่เคยสามารถเข้าถึงได้ กลับถูกรอบ ครองควบคุมโดยผู้มีอำนาจรัฐแทน จนทำให้ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าไปใช้ได้”

ผลงานวิดีโอจัดวาง รูป ประ ลึก (2025)

ADVERTISEMENT

“การค้นคว้าที่วุ่นวายนี้ทำให้เราค้นพบว่าสถานการณ์นี้น่าจะเกี่ยวกับสงครามเย็น เพราะพอเราไล่ดูหลักฐานต่างๆ ก็พบว่า โครงการสร้างความเจริญเหล่านี้เกิดจากการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาทั้งหมด เรายังพบสื่อต่างๆ จากสำนักข่าวสารออเมริกันที่เผยแพร่โฆษณาชวนเชื่อในยุคสงครามเย็น ซึ่งมีหัวข้อเกี่ยวกับเขื่อน ที่พูดถึงการที่มนุษย์สามารถควบคุมและใช้งานธรรมชาติได้ ภายหลังมีหนังสือที่วิเคราะห์การใช้คอนกรีตในฐานะสัญลักษณ์ของความเป็นอเมริกันชื่อว่า **Concrete Revolution Large Dams, Cold War Geopolitics, and the US Bureau of Reclamation** โดย คริสโตเฟอร์ สเนดดอน (Christopher Sneddon) ที่คนอเมริกันศึกษาว่าตนเองเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องคอนกรีต จนเรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่เขาใช้ในการพัฒนาประเทศตัวเองให้เจริญก้าวหน้าขึ้นมา ในหนังสือยังมีบทหนึ่งเกี่ยวกับประเทศในแถบลุ่มแม่น้ำโขง ที่นำเสนอว่า โครงการสร้างเขื่อนให้ประเทศเหล่านี้ยังเป็นการนำพามิตรประเทศ อย่างเช่นประเทศไทยให้เจริญรุ่งเรือง ทำให้เราผลิตข้าวและขายข้าวได้มากที่สุดในโลก แต่ไม่มีใครไปค้นรายละเอียดว่า ชาตินำเข้าข้าวจากประเทศไทยมากที่สุดก็คือสหรัฐอเมริกา สิ่งนี้คือการที่เราถูกสหรัฐอเมริกาเสกสรรให้เรา รู้สึกว่าประเทศเราดูดีในโลกนานาชาติมากๆ”

“หรือการสร้างถนนหนทางในช่วงเวลานั้นก็ถูกสื่อสารให้เราเห็นว่า ถนนหนทางทำให้ชีวิตเราเจริญ ทำให้เรามีกิจการร้านค้าต่างๆ เกิดขึ้นมา แต่ในแผนที่เดียวกันที่เราค้นคว้า เราพบว่าถนนเหล่านั้นเป็นเส้นทางหลักไป

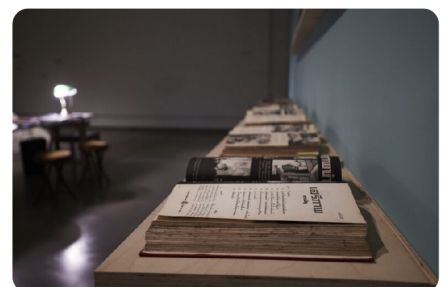
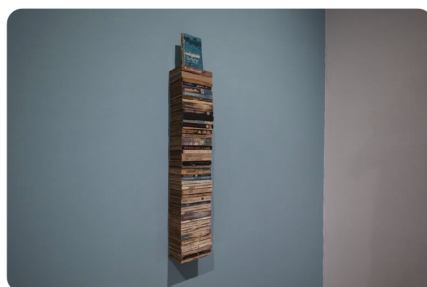
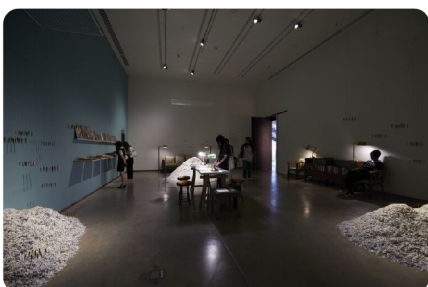
ผลงานศิลปะจัดวาง *Paradise of the Blind* (2016/2025)

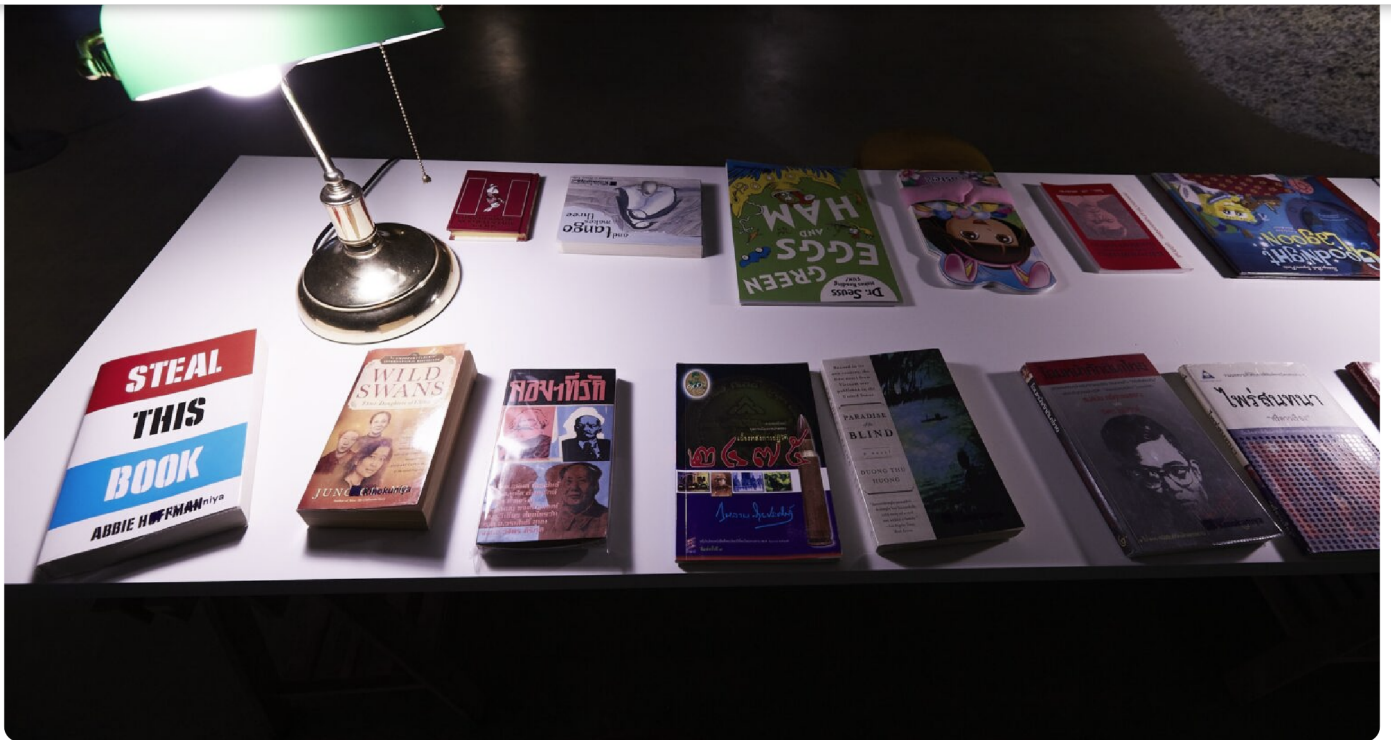
การตั้งชื่อโครงการเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการเขื่อน ยังถูกตั้งด้วยชื่อสำคัญที่ทำให้เรารู้สึกว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เปี่ยมความสำคัญมากไม่ต่างอะไรกับอนุสาวรีย์ จนทำให้ไม่มีใครกล้าไปแตะต้องหรือทำลาย

สิ่งที่น่าสนใจของผลงานวิดีโอจัดวางชิ้นนี้ก็คือ แทนที่จะถูกจัดฉายบนจอแบนๆ ตามปกติ กลับถูกฉายบนจอ
รูปร่างแปลกประหลาด ส่วนบนของจอยังถูกหักมุมลาดเอียงขึ้นไปยังปลายจนดูคล้ายกับงานสถาปัตยกรรม
คอนกรีตโครงการใหญ่ๆ แถมบนจอยังมีลวดลายสะท้อนแสงคล้ายฟลักเซลประดับพร้อมอยู่อีกด้วย

“ที่เราทำจอให้เป็นแบบนี้ เพราะงานชุดนี้เกี่ยวกับโครงสร้างสถาปัตยกรรมขนาดใหญ่ รูปทรงของจอนี้ถูก
ทำให้ดูคล้ายกับเขื่อนปากมูล เวลาที่ถูกเปิดประตูระบายน้ำ ลวดลายบนพื้นผิวของจอ เราทำโดยได้แรงบันดาลใจ
จากแพทเทิร์นฟลักเซลมือถือรุ่นใหม่ เพื่อพูดถึงเทคโนโลยีของสื่อ เพราะในยุคสงครามเย็น สิ่งที่ถูก
นำมาใช้ในฐานทัพอเมริกาในประเทศไทยจะเป็นอุปกรณ์ใหม่ล่าสุดของโลกในยุคนั้นอย่าง โทรทัศน์ วิทยุ
เพื่อใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลกับความคิดของคนในประเทศ ไปพร้อมๆ กับการสร้าง
โครงสร้างขนาดใหญ่ที่ไม่สามารถทำลายลงได้, ภาพวิดีโอบนจอยังถูกฉายด้วยโปรเจคเตอร์ 4 ตัว เพื่อให้มุมมอง
ในการชมงานเปลี่ยนแปลงไปเป็นรูปแบบที่แตกต่างกันจากมุมที่ผู้ชมยืนดู เพื่อสะท้อนแง่มุมที่แตกต่าง
กันในการรับรู้ถึงโครงการที่เปรียบเสมือน “อนุสรณ์สถาน” หรือ “อนุสาวรีย์” ที่ถูกสร้างขึ้นในอดีตที่ผ่านมา”

การตั้งชื่อผลงานชิ้นนี้ (และชื่อของนิทรรศการ) ด้วยการจงใจเว้นวรรคคำอย่าง “MO NUM EN TS” และ “รูป
ประ ลี ก” ให้แตกกระจายห่างจากกัน เพื่อสื่อถึงกระบวนการทำงานของโครงการนี้ ที่กว่าเราจะมองเห็น
เจตนาที่แท้จริงของโครงการต่างๆ ก็ต่อเมื่อเราใช้เวลาพิจารณาและเชื่อมโยงข้อมูลหลายๆ ชุด ที่แผ่ออกมา
ให้เท่ากัน ทั้งสื่อที่ถูกสร้างและถูกห้าม สื่อภายในและนอกประเทศ เราถึงจะสามารถอ่านคำว่า mo num en
ts ที่แยกออกจากกันอยู่นั้นได้อย่างเข้าใจ

ผลงานศิลปะจัดวาง *Paradise of the Blind* (2016/2025)

ในห้องแสดงงานรองยังนำเสนอผลงานศิลปะจัดวาง *Paradise of the Blind* (2016/2025) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุดผลงานหนังสือต้องห้าม ที่เคยถูกนำไปจัดแสดงต่อเนื่องที่ The Reading Room ในปี 2016 ที่สัมมนาหนังสือต้องห้ามที่วางขายในประเทศไทยนำมาจัดแสดง รวมถึงถ่ายเอกสาร และใช้เครื่องทำลายกระดาษย่อยเป็นฝอยกระดาษชิ้นเล็กๆ จัดวางเป็นกองๆ และแขวนกระสุนปืนไว้เหนือกองเศษหนังสือ เพื่อแสดงนัยยะถึงการที่หนังสือเหล่านี้ถูกทำลายด้วยอำนาจของความรุนแรง ผลงานชุดนี้ของเธอยังถูกเจ้าหน้าที่ทหาร/ตำรวจมาตรวจสอบในวันเปิดนิทรรศการอีกด้วย

หากแต่ในนิทรรศการครั้งล่าสุดนี้ ศิลปินได้จัดแสดงทั้งหนังสือต้องห้าม และหนังสือที่ “ไม่ถูกห้าม” (หรือพูดให้ถูกก็คือ “หนังสือโฆษณาชวนเชื่อ” นั่นแหละนะ) มาจัดแสดงร่วมกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า กลไกของการควบคุมความรู้และเสรีภาพนั้นไม่ได้เกิดขึ้นผ่าน “การห้าม” เท่านั้น หากแต่ยังเกิดจากการ “เลือกสรรอนุญาต” เพื่อหล่อหลอมความเข้าใจของสังคมภายใต้เสรีภาพอีกด้วย

ผลงานศิลปะจัดวาง *Paradise of the Blind* (2016/2025)

ศิลปิน สัม ศุภปริญา

“เมื่อก่อนเรามองเรื่องหนังสือที่ถูกแบนแค่ทิศทางเดียว ไม่เคยมองเลยว่า ในเวลาเดียวกันก็มีหนังสืออีกชุดหนึ่งที่เป็นอุดมการณ์ตรงข้ามกัน ถูกผลิตขึ้นมาเผยแพร่ในประเทศเราด้วย (ซึ่งจริงๆ ก็น่าจะถูกแบนในประเทศฝั่งคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกัน) เราก็เลยเอาหนังสือจากอุดมการณ์สองฝั่ง ทั้งฝ่ายขวา ฝ่ายซ้าย มาจัดแสดงไว้ตรงกันข้ามกัน (บนผนังฝั่งซ้ายและฝั่งขวา)”

“การทำนิทรรศการนี้ เราต้องการกระตุ้นให้คนรู้สึกว่า เราต้องตื่นกันได้แล้ว เพราะว่าเราต่างเชื่อมั่นว่าเราอยู่ในโลกที่เสรีและดีงามกว่าโลกอื่นมาตลอด นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่จริงๆ แล้วอาจจะไม่ได้เป็นแบบนั้น ถ้าเราดูข้อมูลประวัติศาสตร์อย่างละเอียด เราจะพบว่าเราก็เป็นแค่หนึ่งในประเทศที่มองไม่เห็นภาพใหญ่ คือเราอยู่ตรงไหนเราก็มีความเชื่อว่าโลกนั้นดี และมองโลกอื่นว่าไม่ดี ในขณะที่คนในโลกอื่นก็มีความเชื่อที่ดีงามเกี่ยวกับโลกของตัวเองอยู่ ท้ายที่สุดแล้ว เราต่างคนก็ต่างอยู่ภายใต้โฆษณาชวนเชื่อคนละชุดนั้นแหละ และถ้าเรายังไม่ยอมรับว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์นี้ เราก็จะถอดรื้อชุดความคิดที่ว่านี้ออกไปไม่ได้ และโครงสร้างนี้ก็จะติดอยู่กับเราตลอดไป”.

นิทรรศการ MO NUM EN TS: รู ป ระ ลี ก โดย สัม ศุภปริญา และภัณฑารักษ์ ภฤติยา กาวิวงศ์ จัดแสดงที่ หอศิลป์บ้านจิม ทอมป์สัน ห้องแกลเลอรี 1 – 2 ตั้งแต่วันที่ 4 ธันวาคม 2568 – 29 มีนาคม 2569, นิทรรศการครั้งนี้ถูกจัดขึ้นภายใต้โครงการทุนสร้างสรรค์ศิลปะวิดีโอเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประจำปี 2567 เพื่อรำลึกถึง ดินห์ คิว. เล (Dinh Q. Le) โดยร่วมมือกับ หอศิลป์บ้านจิม ทอมป์สัน; องค์กรศิลปะเอาร์ทโพส เวียดนาม; มูเซออน อิตาลี; พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยอิโรซิมา ญี่ปุ่น; หอศิลป์ชาร์ลอตเทนบอร์ก เดนมาร์ก; และพิพิธภัณฑ์ศิลปะร็อคบันด์ จีน

ขอบคุณภาพและข้อมูลจาก หอศิลป์บ้านจิม ทอมป์สัน, ถ่ายภาพโดย เอกภพ วิสุสุวรรณ